

Πάλι εμπρός ... σε δύσκολες εποχές

Νέο πρόγραμμα, ετήσιο αυτή τη φορά!! Αρχίζοντας, νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω τους αρχηγούς των αναβάσεων που στηρίζουν το πρόγραμμα του συλλόγου μας, που φέτος έκλεισε τα 80 χρόνια ζωής. Πρωτίστως στηρίζουν την επαφή του Έλληνα πολίτη με τα βουνά της πατρίδας μας (και όχι μόνο). Σε μια εποχή που όλα μετριοούνται με οικονομικούς όρους, το να προσφέρεις αφιλοκερδώς χρόνο και χρήματα, αναλαμβάνοντας συγχρόνως τεράστιες ευθύνες, με μόνη ανταμοιβή την ηθική ικανοποίηση να φέρεις κάποιους συνανθρώπους μας σε επαφή με το βουνό, είναι στάση ζωής που δε θα διστάσω να χαρακτηρίσω ‘ηρωική’. Είναι σίγουρο ότι αυτοί οι άνθρωποι για την ανιδιοτελή προσφορά τους θα ακούσουν πολλές κριτικές και ελάχιστα ‘ευχαριστώ’ και όμως συνεχίζουν, κόντρα στο πνεύμα της εποχής μας.

Ποια είναι όμως η σημερινή κατάσταση στα ελληνικά βουνά; Δυστυχώς είναι τραγική. Ίσως, χωρίς περιστροφές, αν δε γίνουν θεαματικές αλλαγές, να είμαστε η τελευταία γενιά που απολαμβάνει την απaráμιλλη ομορφιά των μοναδικών βουνών, των πολυποίκιλων δασών και των περίτεχνων μονοπατιών της πατρίδας μας. Ο κόπος αιώνων τείνει να εξαφανιστεί μέσα σε 30 με 40 χρόνια από το Νεοέλληνα που δε σέβεται τον παράδεισο στον οποίο έτυχε να γεννηθεί. Στις μέρες μας ονομάσαμε ‘ανάπτυξη’ την περιβαλλοντική καταστροφή. Ας εξετάσουμε όμως, έστω πρόχειρα, τα προβλήματα των ελληνικών βουνών.

- **Τα μοναδικής τέχνης και ομορφιάς μονοπάτια των βουνών μας κλείνουν από τη βλάστηση και καταρρέουν, μένοντας χρόνια ασυντήρητα.** Πετρόχιστα μονοπάτια αιώνων καταστρέφονται καθημερινά με μαθηματική ακρίβεια, εξαιτίας της αδιαφορίας της πολιτείας και όλων μας γενικότερα. Γιατί τι μπορεί να επιτύχει η πολιτεία χωρίς και την προσφορά του απλού πολίτη; Παλιότερα δεν περίμενε κανείς την πολιτεία για να κόψει ένα κλαδί ή να μετακινήσει μια πέτρα που έφραζε το μονοπάτι, όπως γίνεται σήμερα από τους περισσότερους. Από την άλλη πλευρά, η πολιτεία (τοπική αυτοδιοίκηση) θα μπορούσε να διαθέσει δύο τρία μεροκάματα κάθε χρόνο ανά μονοπάτι για συντήρηση και καθαρισμό της βλάστησης, όπως συμβαίνει και σε όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά κράτη. Δυστυχώς, σε πολύ λίγες περιπτώσεις γίνεται αυτό.

Τα μονοπάτια επίσης κλείνουν επειδή δε χρησιμοποιούνται συχνά. Ποιος όμως τα χρησιμοποιεί στις μέρες μας; Σίγουρα δε φτάνει η διέλευση ενός ορειβατικού συλλόγου μια φορά το χρόνο, για να κρατηθεί ανοιχτό ένα μονοπάτι. Θα πρέπει να το χρησιμοποιεί και η τοπική κοινωνία. Αλλά για ποια τοπική κοινωνία μιλάμε, όταν τα χωριά μας έχουν ερημώσει και έχει γίνει σπανιότατη η ύπαρξη εν ενεργεία σχολείου σε χωριό; Και όσοι έχουν απομείνει στα χωριά και δεν είναι υπερήλικες, δυστυχώς δεν χρησιμοποιούν τα μονοπάτια (πλην λίγων εξαιρέσεων). Να είναι καλά τα αγροτικά!! Ακόμα και ο Έλληνας βοσκός (είδος υπό εξαφάνιση) στις μέρες μας συχνά βόσκει το κοπάδι του πάνω σε κάποιο μηχανάκι ή αγροτικό. Δεν είναι ανησυχητικά περίεργο το ότι οι κάτοικοι των πόλεων γνωρίζουμε πια πολύ καλύτερα τα μονοπάτια των βουνών από αυτούς που ζουν δίπλα τους; Είναι χαρακτηριστικό ότι αν ρωτήσεις για κάποια ορεινή διαδρομή σε ένα διπλανό χωριό, το πιθανότερο είναι να λάβεις εσφαλμένη απάντηση. Είτε “Δεν περνάει πια!! Έχει κλείσει” και ανακαλύπτεις με έκπληξη ότι το μονοπάτι περνάει κανονικά, είτε “Δύο ώρες δρόμος. Εύκολο!!”, για να αποδειχθεί μετά ότι είναι πέντε οι ώρες ή ότι δεν περνάει καθόλου. Η αιτία απλή. Είτε έχουν χρόνια να πάνε είτε δεν έχουν πάει ποτέ...

Λύση υπάρχει. Αν τα μονοπάτια συντηρούνται και είναι ορθά σηματοδοτημένα, με κατάλληλη προβολή τους τόσο στην Ελλάδα (αρχίζοντας από τα σχολεία, ώστε να δημιουργηθεί κατάλληλη παιδεία) όσο και στο εξωτερικό, μπορούν να επιφέρουν όχι μόνο την ευεργετική επίδραση που έχει η φύση σε όσους τη γνωρίζουν αλλά ακόμα και την οικονομική άνθηση των ορεινών περιοχών της χώρας μας που έχουν μαραζώσει. Για πόσο ακόμα νομίζει η Ελλάδα ότι με το κόστος ζωής που διαθέτει θα μπορεί να πουλάει στους τουρίστες της αποκλειστικά τσολιαδάκια και παραλίες; Είναι πολλοί αυτοί που αναζητούν κάτι ποιοτικό και αγνό στις διακοπές τους. Αρκεί μία βόλτα σε χώρες όπως η Ελβετία, η Αυστρία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Σλοβενία, η Γερμανία, η Ισπανία κ.λπ., για να πειστεί κάποιος για το πόσο αποδοτικός μπορεί να είναι ο ορεινός τουρισμός. Όποιος νομίζει ότι οι Ευρωπαίοι έχουν πιο όμορφα βουνά, απλώς δεν γνωρίζει τα ελληνικά βουνά και την ποικιλομορφία τους. Πρέπει, φυσικά, να υπάρχει ταυτόχρονα και σωστή τιμολογιακή πολιτική. Δυστυχώς, οι περισσότεροι από τους ξενώνες που εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια στις ορεινές περιοχές απωθούν με τις αστρονομικές τιμές τους τον Έλληνα και ξένο τουρίστα, που αντιλαμβάνεται την εκμετάλλευση. Γιατί η Ελλάδα έχει κλείσει τα μάτια της στον ορεινό τουρισμό, που μάλιστα έχει ετήσια και όχι τρίμηνη διάρκεια όπως η τουριστική περίοδος στα νησιά;

- **Τα δάση μας καίγονται στο βωμό μικροσυμφερόντων.** Είναι αναμφίβολο ότι το μεγαλύτερο μέρος των πυρκαγιών (και ειδικά των πιο καταστρεπτικών μια και συνήθως παρουσιάζονται με πολλές ταυτόχρονες εστίες) οφείλεται σε εμπρησμούς. Λύσεις υπάρχουν: α) Απόλυτος και άμεσος καθορισμός του δασολογίου. Η έλλειψη αυτή είναι σήμερα η μεγαλύτερη πληγή των δασών μας. Ο Έλληνας θα πρέπει να καταλάβει ότι και αν ακόμα κάψει τη γη του, ποτέ δε θα μπορέσει να την εκμεταλλευτεί για οτιδήποτε άλλο, όσα πλάγια μέσα και αν χρησιμοποιήσει. β) Αυστηρότατες ποινές για τους επίδοξους εμπρηστές και για τους ηθικούς αυτουργούς που κρύβονται πίσω τους. Πρακτικά η σημερινή κατάσταση δεν είναι αποτρεπτική, ειδικά όταν υπάρχουν ισχυρά οικονομικά κίνητρα. γ) Κατασκευή αντιτυρικών ζωνών με χρήση κατάλληλων ειδών δέντρων που εμποδίζουν και επιβραδύνουν την εξάπλωση της φωτιάς, όπου αυτό είναι δυνατό. δ) Ειδική/ουσιαστική εκπαίδευση και κατάλληλος εξοπλισμός των μονάδων εκείνων της πυροσβεστικής που καλούνται να αντιμετωπίσουν τις δασικές πυρκαγιές. ε) Φύλαξη των δασών. Η σύγχρονη τεχνολογία επιτρέπει τη χρήση εξοπλισμού, όπως θερμικές και κοινές κάμερες, φωτοπαγίδες με ανιχνευτές κίνησης, δορυφορική κάλυψη. Με κατάλληλο εξοπλισμό ένα και μόνο κέντρο ελέγχου ανά περιοχή μπορεί να καλύψει αποτελεσματικά τεράστιες εκτάσεις. Παράλληλα περιπολίες (στρατού, αστυνομίας, δασικής υπηρεσίας) λειτουργούν αποτρεπτικά, αρκεί να μη γίνονται απλώς για το θεαθήναι. Για παράδειγμα, περιπολίες σε τακτά χρονικά διαστήματα αστυνομικών οχημάτων πάνω σε χωματόδρομους ή άσφαλτο και τη φαροσειρήνα σε λειτουργία, μόνο γέλιο μπορούν να προκαλέσουν σε έναν επίδοξο εμπρηστή. Πώς μπορούμε να αναθέτουμε τη φύλαξη ενός ορεινού όγκου περιστασιακά και σε ανθρώπους που είτε δεν τον γνωρίζουν, καθώς ποτέ τους δεν τον έχουν περπατήσει, είτε δεν έχουν τα φυσικά προσόντα για αυτή τη δουλειά; Η φύλαξη πρέπει να γίνεται

από ανθρώπους ειδικευμένους σε δάση και σίγουρα γνώστες της περιοχής. Η δασική υπηρεσία θα μπορούσε να βοηθήσει αποτελεσματικά, αν δεν είχε αποδυναμωθεί τόσο...

- **Τα βουνά μας καταπατώνται συστηματικά.** Η άναρχη δόμηση είναι πλέον συχνό φαινόμενο στα βουνά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Παρνασσός, στον οποίο η έκταση της καταστροφής που έχει προκληθεί από τις διάφορες 'βίλες' είναι εμφανής και στον πιο αδαή. Το σενάριο της καταπάτησης είναι λίγο έως πολύ κοινό: Στην αρχή δάσος. Μετά τα έλατα εξαφανίζονται και εμφανίζονται δια μαγείας ελιές ή καστανιές. Κάποια στιγμή έρχεται το συρματόπλεγμα και δεν αργεί και η καλύβα ή η βίλα. Μα δεν μπορεί η πολιτεία να χρησιμοποιήσει τις αεροφωτογραφίες που διαθέτει για να αποδείξει την απάτη ή δεν θέλει; Και γιατί στο τέλος δικαιώνεται έμμεσα σχεδόν πάντα ο καταπατητής, αντί να υποχρεώνεται να αποκαταστήσει τη ζημιά που έκανε γκρεμίζοντας ό,τι παράνομα έφτιαξε και αναδασώνοντας το σημείο που κατάστρεψε, με παράλληλη επιβολή ενός βαρύτατου προστίμου; Μήπως οι αρμόδιοι ντρέπονται να γκρεμίσουν τις ωραιότητες κατά τα άλλα βιλίτσες που φτιάχνονται εις βάρος του κοινωνικού συνόλου μετατρέποντας μια δασική έκταση σε οικιακή; Ή μήπως την κρίση της οικοδομής πρέπει να την πληρώσουν τα ελάχιστα εναπομείναντα ελληνικά δάση (βλέπετε τα δάση δεν ψηφίζουν); Η ακτογραμμή είναι επίσης στόχος καταπατητών. Ακτές που θεωρητικά ανήκουν σε όλους, κλείνονται με συρματοπλέγματα ξενοδοχείων, camping και παραθεριστικών οικιών, που καθιστούν αδύνατη την πρόσβαση. Σε πολλές περιπτώσεις διακόπτεται έτσι η διέλευση παράκτιων μονοπατιών.
- **Τα βουνά μας βρομίζουν από απορρίμματα.** Τι να πεις για όποιον πετάει σκουπίδια στα ρέματα, τη γόπα του στην παραλία και το πακέτο των τσιγάρων του στο μονοπάτι; για αυτόν που πετάει λογής σκουπίδια, ακόμα και αναμμένα τσιγάρα, από το παράθυρο του αυτοκινήτου του; Σε ένα ελληνικό μονοπάτι καταλαβαίνεις ότι πλησιάζεις σε δρόμο πρώτα από το πλήθος των σκουπιδιών. Ας μην παραλείψουμε και τους κυνηγούς που θα τους 'πέσει η μέση', αν μαζέψουν τους κάλυκες που αφήνουν παντού. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και το φαινόμενο με τα λάστιχα ποτίσματος που έχουν κατακλύσει τα μονοπάτια μας καταστρέφοντας την ομορφιά του τοπίου. Ο καθένας μας νομίζει ότι το νερό του ανήκει και ότι μπορεί να τραβήξει 2-3 χιλιόμετρα λάστιχο, απλώνοντάς το φαρδιά πλατιά πάνω στους θάμνους και αφήνοντας ταυτόχρονα κάθε 100 μέτρα και μερικά άχρηστα κομμάτια μικρού μήκους. Πολλά από αυτά δεν είναι καν σε λειτουργία. Πρέπει να γίνει άμεσα καθαρισμός όσων δεν χρησιμοποιούνται και όσα είναι εν ενεργεία και νόμιμα θα πρέπει να θαφτούν κατάλληλα. Αλλιώς ας μην απορούμε γιατί δεν έρχονται αρκετοί ξένοι να περπατήσουν τα μονοπάτια της χώρας μας. Ντροπή!! Κατά τα άλλα είμαστε περήφανοι για τους προγόνους μας αλλά δεν ενδιαφερόμαστε να διδαχθούμε από την καλαισθησία τους. Συγχρόνως, σνομπάρουμε και τους 'βάρβαρους' ξένους που πολλά διδάχθηκαν από το δικό μας πολιτισμό.
- **Τα ωραιότερα ορεινά τοπία της χώρας μας καταστρέφονται από την μπουλντόζα.** Βλέπετε η κατασκευή δρόμων είναι από τα πιο εύκολα απορροφήσιμα, ευρωπαϊκά κονδύλια. Μικροσυμφέροντα εργολάβων και τοπικών κοινωνιών έχουν οδηγήσει την μπουλντόζα στα πιο απάτητα βουνά μας, πληγώνοντας μόνιμα το τοπίο (κατακαημένα Τζουμέρκα και όχι μόνο). Η καταστροφή είναι μεγαλύτερη όταν ο δρόμος ανοίγεται σε γυμνά βουνά ή στην αλπική ζώνη, γιατί εκεί η φύση αδυνατεί να γιατρέψει εύκολα τις πληγές της. Και για να κάνουν τη ζημιά ακόμα μεγαλύτερη, ρίχνουν τα μπάζα που προκύπτουν από τις χωματουργικές εργασίες στο πλάι του δρόμου, με αποτέλεσμα η πληγή του βουνού να είναι πιο ορατή και να καταστρέφεται και όποιο μονοπάτι διέρχεται πιο κάτω. Και δεν φτάνει η αισθητική καταστροφή που γίνεται στο βουνό, αλλά οι νέοι δρόμοι ανοίγονται πάνω ακριβώς στα παλιά μονοπάτια, καταστρέφοντάς τα ολοκληρωτικά. Πώς είναι δυνατόν ο λαός μας να αδιαφορεί για τον κόπο των προγόνων του, τα μονοπάτια, που αποτελούσαν τις από αιώνες οδικές αρτηρίες και μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς μας; Δύο γενεές Ελλήνων ήταν αρκετές για να καταστρέψουν το έργο αιώνων. Αν δούμε τι κάνουν οι γείτονές μας (Ιταλοί, Γάλλοι, Ισπανοί, Ελβετοί κ.λπ.), θα διαπιστώσουμε ότι προτιμούν να επιλέξουν μια εναλλακτική διαδρομή για τη χάραξη ενός δρόμου ή να μην τον κατασκευάσουν καθόλου, προκειμένου να μην καταστρέψουν ένα παραδοσιακό μονοπάτι ή ένα επιβλητικό ορεινό τοπίο. Κάτι τέτοιο τους είναι αδιανόητο. Και ποια η ανάγκη για την κατασκευή όλων αυτών των χωματόδρομων, που πολλές φορές έχουν χρόνο ωφέλιμης ζωής ένα καλοκαίρι, καθώς σπάνια γίνονται σωστά έργα υποδομής, με αποτέλεσμα τον επόμενο χειμώνα ο δρόμος να είναι αδιάβατος για τα αυτοκίνητα; Σχεδόν καμία. Συνήθως γίνονται με πρόφαση κάποια στάνη ή ένα ταπεινό εκκλησάκι (που ποτέ του δεν θα ήθελε δρόμο) ή την ύπαρξη μιας παλιάς αγροικίας που δίπλα της ξεφύτρωσε και μια βίλα. Όταν παλαιότερα τα βουνά μας ήταν γεμάτα κοπάδια που βοσκούσαν, δεν υπήρχαν δρόμοι. Σήμερα που ελάχιστα ζώα βόσκουν στα βουνά, τα έχουμε αυλακώσει και στιγματίσει ανεπανόρθωτα, αδιαφορώντας αν καταστρέφουμε μαζί και τη δυνατότητα για ορεινή τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Εκτός και αν οι χωματόδρομοι αυτοί φτιάχνονται για να βοηθήσουν τις πωλήσεις των τζίπ, που έχουν κατακλύσει τις αστικές περιοχές.
- Σε πολλές περιπτώσεις είναι και το πλάτος του προς κατασκευή δρόμου που δημιουργεί το πρόβλημα. Το μεγάλο πλάτος προκαλεί μεγάλα πρανή. Τα μεγάλα πρανή α) είναι αντιαισθητικά και διακρίνονται από χιλιόμετρα μακριά, β) καταστρέφουν όσα μονοπάτια διέρχονται από εκεί και γ) εμποδίζουν τη διέλευση των ζώων. Για παράδειγμα, ο τεράστιος δρόμος που κατασκευάστηκε τόσο φαρδύς χωρίς κάποιο σημαντικό λόγο μεταξύ των χωριών Παλιοσέλι και Βρυσοχώρι στην Ήπειρο, σε μία από τις πιο παρθένες περιοχές της χώρας μας, κατάστρεψε οριστικά το παραδοσιακό μονοπάτι που ένωνε τα χωριά. Μεγάλη καταστροφή με την αλόγιστη χρήση χωματόδρομων έχουμε διαπιστώσει σχεδόν σε όλη τη χώρα, πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε την περιοχή των Αγράφων.
- **Με αφορμή/πρόφαση τη συντήρηση των μονοπατιών προξενείται καταστροφή τους.** Φαινόμενο των τελευταίων χρόνων. Το είδαμε στον Όλυμπο και στην Όχη της Εύβοιας με την κατασκευή τσιμεντένιων σκαλοπατιών πάνω στο μονοπάτι!! Το είδαμε και στην Ικαρία, όπου η συντήρηση του μονοπατιού γίνεται με χρήση μικρής μπουλντόζας!! Ας δεχθούμε καλοπροαίρετα ότι οι μελετητές των έργων αυτών ήταν άσχετοι με τη συντήρηση μονοπατιών και δεν γνώριζαν ότι η συντήρηση μονοπατιών δεν γίνεται με ευρεία χρήση τσιμέντου και μπουλντόζας. Δε βρέθηκε κανείς από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς για να τους σταματήσει; Και ποιος φέρει την ευθύνη για τη ζημιά που συντελείται; Ή μήπως θα πρέπει να σκεφτούμε και το μικρότερο κόστος και την ευκολία που παρέχει στον εργολάβο η επιλογή τσιμέντου και μπουλντόζας; Ας αφήσουν καλύτερα τα μονοπάτια να καταρρεύσουν μόνα τους από το να τα καταστρέψουν.

- **Προτάσεις για κατασκευή χιονοδρομικών κέντρων σχεδόν σε όλα τα βουνά μας.** Κοντόφθαλμα οι τοπικές κοινωνίες ζητούν τα τελευταία χρόνια την κατασκευή χιονοδρομικών κέντρων στην περιοχή τους, αποβλέποντας είτε στην αύξηση της αξίας της γης είτε στην αύξηση των εκδρομών είτε στην κατασκευή των μεγάλων χωματουργικών έργων που απαιτούνται είτε στη δημιουργία κάποιων θέσεων εργασίας είτε σε άλλα μεμονωμένα συμφέροντα. Θα πρέπει όμως να ληφθούν σοβαρά υπόψη ότι α) η Ελλάδα έχει πολύ περισσότερα χιονοδρομικά κέντρα από όσα χρειάζεται, β) τα περισσότερα βουνά μας είναι ακατάλληλα, λόγω της μορφολογίας τους, για την κατασκευή χιονοδρομικών, γ) η χρονική περίοδος που μπορούν να λειτουργήσουν είναι τόσο μικρή που καθιστά σχεδόν όλα τα χιονοδρομικά της χώρας μας μη ή ελάχιστα κερδοφόρα και δ) η αισθητική και περιβαλλοντική καταστροφή που προκαλείται σε ένα βουνό με την κατασκευή ενός χιονοδρομικού κέντρου είναι τεράστια και σχεδόν στερεί από την περιοχή τη δυνατότητα ήπιας ανάπτυξης ορεινού τουρισμού λόγω δρόμων, πυλώνων lift κ.λπ. που καταστρέφουν το τοπίο. Ας μην ξεχνάμε ότι όταν ο Νεοέλληνας αρχίζει κάτι, χάνει την αίσθηση του μέτρου. Για παράδειγμα, φτάσαμε να έχουμε πυλώνα lift ακόμα και στην κορυφή του όρους Φαλακρού Δράμας!! Η ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού μπορεί να επιφέρει την οικονομική άνθηση που προσδοκούν οι κάτοικοι, χωρίς την αισθητική υποβάθμιση της περιοχής τους και για πολύ περισσότερους μήνες ετησίως.
- **Επιπτώσεις από το κυνήγι.** Είναι περιττό να αναπτύξουμε εδώ αυτή την παλιά και θλιβερή συνήθεια. Μπορούμε να πούμε με δύο λόγια ότι η έλλειψη αίσθησης μέτρου που μας χαρακτηρίζει έχει οδηγήσει σταδιακά στη δραματική μείωση της πανίδας μας και αυτό είναι προφανές σε όσους περπατούν χρόνια στα βουνά. Σίγουρα εμπλέκονται και άλλοι παράγοντες, όπως τα φυτοφάρμακα και ενδέχεται να υπάρχουν μεμονωμένες εξαιρέσεις για κάποια είδη ζώων σε μερικές περιοχές, αλλά δεν αλλάζει η προηγούμενη γενική διαπίστωση. Σε περιοχές που από χρόνια απαγορεύεται το κυνήγι, όπως στις Άλπεις, εντύπωση προκαλεί το πλήθος και η φιλικότητα των ζώων που δεν εξαφανίζονται τρομαγμένα στον παραμικρό ήχο.
- **Επιπτώσεις από τις ανεμογεννήτριες.** Καλή η αιολική ενέργεια. Και ποιος δεν τη θέλει; Έλα όμως που η Ελλάδα δεν διαθέτει τις συνθήκες που επικρατούν στους κάμπους της Δανίας και της Γερμανίας! Μακάρι να μπορούσαμε να εγκαταστήσουμε αποδοτικά αιολικά πάρκα στους κάμπους μας! Ο Αίολος όμως δείχνει σταθερή προτίμηση στις ωραιότερες κορυφογραμμές μας που θυσιάζονται γεμίζοντας πλατείς δρόμους, ώστε να μεταφερθούν οι τεράστιες γεννήτριες. Και καλά κάποια χαμηλότερα βουνά με μικρό αισθητικό ενδιαφέρον. Όμως σχεδόν σε κάθε κορφοβούνι μας σχεδιάζεται να μουν γεννήτριες στο βωμό του κέρδους (που συχνά είναι ξένων συμφερόντων). Ακόμα και στις κορυφογραμμές του Πάρωνα, πάνω από το πανέμορφο Κυπαρίσσι, μία από τις πιο όμορφες και άγριες γωνιές της χώρας μας με πολλά αρπακτικά πουλιά. Αισθητικές επιπτώσεις; Επιπτώσεις στην πανίδα; Τεράστιες. Ακόμα και συρματοπλέγματα έχουν αναφερθεί που φράζουν τελείως την κορυφογραμμή. Λες και τους ανήκει. Ανήκει όμως στον ελληνικό λαό που από αιώνες διέρχεται και χρησιμοποιεί τους ορεινούς όγκους της πατρίδας μας. Ας αποκτήσουμε επιτέλους μέτρο! Πόσες ακόμα ανεμογεννήτριες μπορούν να τοποθετηθούν στη νότια Εύβοια; Απαιτείται αυστηρότατη εξέταση της καταλληλότητας της περιοχής πριν την κάθε αδειοδότηση. Το σίγουρο πάντως είναι ότι οι ορειβατικοί σύλλογοι και η ομοσπονδία, που είναι ίσως οι μόνοι φορείς που γνωρίζουν καλά τον ορεινό πλούτο της χώρας μας, ούτε καν γνωμοδοτούν ως προς την καταλληλότητα της περιοχής.
- **Βόσκηση μέσα σε εθνικούς δρυμούς.** Φαινόμενο που προκύπτει από την έλλειψη επαρκών ελέγχων και αποτελεί απειλή για τη χλωρίδα των προστατευόμενων περιοχών (ιδίως για τα ενδημικά φυτά).
- **Λειψυδρία.** Η υπεράντληση του νερού στους κάμπους από τις συνεχώς σε μεγαλύτερα βάθη γεωτρήσεις, σε συνδυασμό με το μικρό ύψος βροχοπτώσεων των τελευταίων ετών, έχει προκαλέσει τη δραματική μείωση του υδροφόρου ορίζοντα. Στα βουνά οι περισσότερες πηγές που ξέραμε στο παρελθόν έχουν μερικά ή ολικά στερέψει. Και εάν αυτό αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για τον ορειβάτη, τι θα πρέπει να πούμε για την πανίδα;
- **Αναρχη σηματοδότηση μονοπατιών.** Η αγαθή πρόθεση δεν αρκεί για να γίνει κάτι σωστό. Ο κάθε ένας βουτάει έναν κουβά χρώμα και χωρίς τις ιδιαίτερες γνώσεις που απαιτούνται σηματοδοτεί μια διαδρομή κατά την κρίση του, η οποία κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό είναι εσφαλμένη. Ακόμα και τουρίστες έχουμε δει με μια βούρτσα στο χέρι. Εάν κάνεις κάτι ανάλογο στις Άλπεις ή ακόμα και στο 'τρίτοκοσμικό' Νεπάλ, είναι σίγουρο ότι θα υποστείς άμεσα κυρώσεις. Η σηματοδότηση καλύτερα να μην επιχειρηθεί καθόλου, από το να γίνει πρόχειρα και να οδηγήσει σε λάθη. Από την άλλη δε σημαίνει ότι ένας άσχετος με το θέμα αλλά επαγγελματίας εργολάβος μπορεί να κάνει μια καλή σηματοδότηση (απόδειξη ένα μεγάλο μέρος του E4). Η σηματοδότηση θα πρέπει να γίνεται από ανθρώπους που γνωρίζουν καλά τι κάνουν, τι χρειάζεται ένας ορειβάτης, ακολουθούν τα διεθνή πρότυπα για τη σήμανση των μονοπατιών και είναι απόλυτα σίγουροι για την ορθότητα (βελτιστοποίηση) της διαδρομής που σηματοδοτούν. Αν θέλει κάποιος να μη χαθεί στη διαδρομή που κάνει ας χρησιμοποιήσει GPS ή ας έλθει στις αναβάσεις κάποιου ορειβατικού συλλόγου παρά να κάνει ζημιά στα βουνά. Καλές σηματοδοτήσεις έχουν γίνει σε πολλές διαδρομές της χώρας. Από τις πρόσφατες ενδεικτικά αναφέρω τις σηματοδοτήσεις στον Ταΰγετο και στη βορειοανατολική πλευρά του Ολύμπου.

Τέλος θα ήθελα να αναφερθώ ειδικά και σε μια περιοχή που με έχει έντονα προβληματίσει. Στο περιβόλι της Παναγίας μας, το Άγιο Όρος. Γιατί μπορεί οι ευρωπαϊκές επιδοτήσεις και κυρίως η κακή μας νοοτροπία να ευθύνονται για πολλά από τα άσχημα που προαναφέρθηκαν, όμως θα περίμενε κανείς μια διαφορετική στάση από τους σεβαστούς Πατέρες του Όρους. Αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο μέρος του παμπάλαιου δικτύου μονοπατιών που περπάτησαν τόσο Άγιοι της Εκκλησίας μας και ένωσε κάθε γωνιά του Όρους (μονές, σκήτες, κελιά κ.λπ.) έχει καταστραφεί με εξαίρεση την περιοχή της αθωνίτικης 'ερήμου' στο νότο. Όλο το βόρειο και κεντρικό τμήμα έχει κυριολεκτικά αυλακωθεί από χωματόδρομους, που έχουν καταστρέψει τις παλιές αρτηρίες. Ό,τι δεν έχει καταστραφεί από την μπουλντόζα, τείνει να καταστραφεί από τη βλάστηση και την εγκατάλειψη. Αναμφίβολα ένα βασικό οδικό δίκτυο πρέπει να υπάρχει για προφανείς λόγους: α) ανάγκη γρήγορης επικοινωνίας, β) πυροπροστασία και γ) υλοτόμηση. Όμως, η σημερινή κατάσταση έχει φτάσει στο άλλο άκρο. Πώς είναι δυνατό να μη διακρίνουν οι πατέρες ότι όλοι αυτοί οι δρόμοι με την παράλληλη καταστροφή των μονοπατιών οδηγούν σταδιακά και αναπόφευκτα στην υποβάθμιση της πνευματικής ζωής των ιδίων και των προσκυνητών; Εύχομαι να κάνω λάθος. Αξιέπαινη η ανοικοδόμηση των κτιριακών εγκαταστάσεων που συντελείται, αλλά ας μη ξεχνάμε ότι και η επαφή του ανθρώπου με τη φύση πολύ τον ωφελεί πνευματικά και αυτό τονίζεται και σε τόσες γραφές Αγίων. Γιατί

γυρίζουμε τα μάτια μας μακριά από τη φύση; Μήπως από το φόβο πως το Άγιο Όρος θα καταλήξει σε περιβαλλοντικό πάρκο, που όσοι το επισκέπτονται θα έρχονται αποκλειστικά για το σκοπό αυτό; Δε νομίζω ότι υπάρχει αυτή η περίπτωση, αλλά ακόμα και αν έρθει κάποιος για αυτό το λόγο, πάλι θα ωφεληθεί πνευματικά. Η ανακατασκευή του δικτύου των μονοπατιών και η προτροπή των πατέρων και προσκυνητών για τη χρήση του νομίζω ότι θα πρέπει να είναι προτεραιότητα για το Όρος.

Κλείνοντας, ας ευχηθούμε ότι με τη βοήθεια του Θεού η χρονική περίοδος που έρχεται θα είναι ορειβατικά δημιουργική, πρωτίστως χωρίς ατυχήματα για όλους τους ορειβατικούς συλλόγους της χώρας και ότι θα προχωρήσει η επίλυση των πολλών και σοβαρών προβλημάτων που προαναφέραμε.

Γιώργος Σιδηράς

Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Μηχ. Η/Υ

Έφορος Αναβάσεων Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου Αθηνών